

МӨНГӨ УГААХ ГЭМТ ХЭРГИЙН ОЛОН УЛСЫН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

Цагдаагийн сургуулийн эрүүгийн эрх зүй,
криминологийн тэнхимийн дэд профессор,
цагдаагийн хошууч Б.Батцэрэн

Товч агуулга: 2002 оны Эрүүгийн хуулийн 155 дугаар зүйлд заасан “гэмт хэрэг үйлдэж олсон эд хөрөнгийг авах, борлуулах” гэмт хэргийг өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэгт хамааруулж заасан байсныг Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгад Эдийн засгийн гэмт хэргийн бүлгийн 18.6 дугаар зүйлд “мөнгө угаах” гэмт хэрэгт хамаарах үйлдлүүд гэж үзсэн. НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейгаас 2000 оны 11 дүгээр сарын 15-ны өдөр баталсан Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг конвенци, Авилгалын эсрэг НҮБ-ын конвенцид заасан агуулгаар гэмт хэргийн шинжийг тодорхойлсон нь тухайн гэмт хэргийн ойголт, зүйлчлэлийн талаар нэг мөр ойлгох хэрэгцээ шаадлага гарсан.

Түлхүүр үг:

- Венийн конвенци
- FATE
- Палермогийн Конвенц

1. ОЛОН УЛСЫН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

1988 оны НҮБ-ын “Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх эм, бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг конвенц”

(Венийн конвенц)-н 3дугаар зүйлийн 1.b.i-д хамаарах гэмт хэрэг үйлдсэний үр дүнд бий болсон, эсхүл гэмт үйлдэлд оролцсоны үр дүнд бий болсон хөрөнгө гэдгийг мэдсээр байж хөрөнгийн хууль бус эх үүсвэрийг халхавчлах, нуун дарагдуулах болон гэмт хэрэг үйлдсэн аливаа этгээдэд гэмт үйлдлийнхээ эрх зүйн үр дагавараас нь зайлсхийхэд ньтуслах зорилгоор уг хөрөнгийг хувиргах, шилжүүлэх 1.b.ii-д гэмт хэрэг үйлдсэний үр дүнд бий болсон, эсхүл тийм гэмт хэрэг үйлдэхэд оролцсоны үр дүнд бий болсон хөрөнгө гэдгийг мэдсээр байж түүний жинхэнэ мөн чанар, эх үүсвэр, байрлал, захиран зарцуулах арга, хөдөлгөөн, хөрөнгөтэй холбоотойжинхэнэ эрх эсхүл эзэмшигчийг халхавчлах, нуун дарагдуулах нь мөнгө угаалт байна гэж үзсэн¹.

Венийн конвенцид мөнгө угаах гэмт хэргийг ийнхүү тусгах болсон хэд хэдэн үндэслэлтэй байсан. Энэ нь:

- Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисын хууль бус эргэлтээс бий болсон хөрөнгийн хөдөлгөөнийг хянах үед энэ нь мөнгө угаах гэмт хэрэг болон өөрчлөгдөж байгаа нь тогтоогдсон.

¹ НҮБ. Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх эм, бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг конвенц. 1988, 3-р зүйл.

б. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисын хууль бус эргэлтээс бий болсон орлого нь хээл хахууль хэлбэрээр нийгмийн бүх салбар луу нэвчин орж байсан нь тогтоогдсон.

с. Нэгэнт нийгмийн бүх хэсэгт орсон хууль бус хөрөнгийн урсгал ямар нэгхэлбэрээр буцаад эдийн засгийн нэг эргэлтээс нөгөөд хөрвөхдөө хууль ёсны хөрөнгө болж хувирч байсан. Энэхүү урсгалд хатуу хяналт хууль, эрх зүйн орчин нэн шаардлагатай болсон².

1989 оны Их долоогийн уулзалтаас гаргасан “Мөнгө угаахын эсрэг санхүүгийн аргаар тэмцэх олон улсын байгууллагын 40 зөвлөмж”

Олон улсын нэршлээрээ FATF гэж нэрлэгддэг санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх олон улсынбайгууллага 1989 онд их долоо гэгдэх нөлөө бүхий дэлхийн улс орнуудын санаачилгаар байгуулагдаж “40 Recommendations” буюу зөвлөмжийг гаргасан. Энэхүү зөвлөмж нь 1988 оны НҮБ-ын “Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх эм, бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг конвенц”-н 3 дугаар зүйлийг гол эх сурвалж болгож боловсруулагдсан. “FATF-ын 40 зөвлөмж” нь мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үйл ажиллагаанд тавигдах шаардлагыг улс, орон бүрт нэг түвшинд хүргэх, энэ төрлийн гэмт хэргийг илрүүлэхэд улс хоорондын хамтын ажиллагаанд учирч болох хүндрэлүүдийг даван туулах зорилгоор гаргасан стандарт юм. Энэ зөвлөмжинд мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэргийг мөрдөх, шалгах, хууль бус гүйлгээ, орлогыг түдгэлзүүлэх, хураан авах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, энэ ажлаар мэргэшсэн, төв байгууллагатай болох, түүнээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнүүдийг банк, санхүүгийн байгууллагаар авахуулах, сэжиг бүхий гүйлгээний талаар эрх бүхий байгууллагад мэдээлэх зэрэг цогц арга хэмжээ бүхий тогтолцоог бүрдүүлэхийг улс орнуудад зөвлөдөг.

2000 оны НҮБ-ын “Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг Конвенц” (Палермогийн Конвенц)-ийн 6 дугаар зүйлд:

- Тухайн эд хөрөнгө нь гэмт хэргийн орлого гэдгийг мэдсээр байж эд хөрөнгийн хууль бус үүсвэрийг нуух, далдлах, эсхүл эрх зүйн үндсэн зөрчлийг үйлдэхэд оролцсон аливаа этгээдэд өөрийн үйлдлийн төлөө хүлээх хуулийн хариуцлагаас зайлсхийхэд нь туслах зорилгоор эд хөрөнгийг өөрчлөх буюу шилжүүлэх;
- Тухайн эд хөрөнгө нь гэмт хэргийн орлого гэдгийг мэдсээр байж эд хөрөнгийн бодит шинж чанар, эх үүсвэр, байршил, захиран зарцуулах арга, эзэмшигч буюу эд хөрөнгийн эрхийг нуух буюу далдлах;
- Тухайн эд хөрөнгийг олж авах үед түүнийг гэмт хэргийн улмаас олсон орлого гэдгийг мэдсээр байж эд хөрөнгийг олж авах, эзэмших буюу ашиглах;
- Мөнгө угаах гэмт хэргийг үйлдэхэд оролцох, хамтрах, үгсэн тохиролцох, үйлдэхийг завдах болон хамжих, хатгах, туслах болон зөвлөгөө өгөх гэж тодорхойлсон байдаг.

² Robin Booth. Money Laundering Law and Regulation: A Practical Guide.2011,Oxford, p4-6.

Гэмт хэргийн улмаас олсон хөрөнгө, мөнгө, орлого гэдгийг Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг Конвенцийн 2 дугаар зүйлд “... үл хөдлөх, хөдлөх хөрөнгө, биет эсхүл биет бус бүх төрлийн хөрөнгө хамаарах болон тэдгээр эд хөрөнгийн эрх, ашиг сонирхлыг нотлох хууль зүйн баримт бичиг хэрэгсэл ...” гэж тодорхойлжээ.

Олон улсын түвшинд мөнгө угаах гэсэн ойлголтыг Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг НҮБ-ын Конвенцид зааснаар өргөн хүрээнд хэрэглэдэг бөгөөд гэмт хэрэг үйлдэж олсон орлогоо нуусан, халхалсан, шилжүүлсэн үйлдэлд нь тухайн гэмт этгээдэд анх үйлдсэн гэмт хэрэг дээр нь давхардуулж ял, шийтгэл оноох эсхүл гэмт хэрэгт нь биечлэн оролцоогүй ч түүнээс олсон орлогыг хууль бус гэдгийг нь мэдсээр байж хүлээн авч, нууж, шилжүүлсэн бусад этгээдийг яллан шийтгэхэд мөнгө угаах гэсэн томъёоллыг ашигладаг.

2003 оны НҮБ-ын “Авилгын эсрэг конвенц”

Конвенцийн хүрээнд 2 дугаар зүйлд гэмт хэргийн улмаас олсон хөрөнгө, мөнгө, орлого гэдгийг мэдсээр байж гэдгийг дараах байдлаар ойлгоно.

2.е-д “гэмт хэргээс олсон орлого гэдэг нь гэмт хэрэгүйдэх замаар шууд ба шууд бусаар олсон эсхүл авсан аливаа эд хөрөнгийгхэлнэ”

2.н-д “ суурь гэмт хэрэг гэдэг нь Авилгын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 23 дугаар зүйлд тодорхойлсон гэмт хэргийн зүйл болж болох орлогыг бий болгосон гэмт хэргийг хэлнэ” гэж заасан.

Дээрх “гэмт хэргийн улмаас” гэдэг томъёолол нь авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг тодорхойлж байгаа болохоос албан тушаалын шинжгүй, ахуйн хүрээний гэмт хэргийн илэрхийлдэггүй гэдгийг ойлговол зохино гэсэн байна.

Энэ хүрээнд FATF “40 зөвлөмж”-д суурь гэмт хэрэгт ямар гэмт хэргүүд хамаарах талаар нэмэлт оруулсан. Нийтдээ хориод төрлийн гэмт хэргийг үүнд хамааруулсан байна. Тухайн зөвлөмж нь 1996 онд мөнгө угаах чиг хандлага, арга зам өөрчлөгдсөнтэй холбогдуулж анх удаа шинэчлэгдсэн бөгөөд 130 гаруй улс хүлээн зөвшөөрснөөр олон улсын мөнгө угаахтай тэмцэх стандарт болж чадсан.

Зөвлөмжид мөнгө угаах гэмт хэргийн хамрах хүрээнд улс орнууд мөнгө угаах үйл ажиллагааг НҮБ-ын Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх эм, бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг 1988 оны конвенци (Венийн конвенц), НҮБ-ын Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн эсрэг 2000 оны конвенц (Палермогийн конвенц)-н дагуу гэмт хэрэгт тооцох шаардлагатайг зөвлөсөн бөгөөд нэмэлт тайлбарт мөнгө угаах гэмт хэрэгт аль болох өргөн хүрээнд суурь гэмт хэргүүдийг хамруулах шаардлагатайг зөвлөсөн ба дараах хэлбэрүүдээс сонгож болно. Үүнд:

- бүх гэмт хэргийг хамруулах
- “хязгаар” тогтоон тодорхой гэмт хэргийн төрөлтэй холбох
- суурь гэмт хэргийн ялын хугацаанаас хамааруулах (“хязгаарын арга”)
- суурь гэмт хэргийн жагсаалт гаргах
- энэ бүгдийг хослуулан хэрэглэж болно³.

³ THE FATF RECOMMENDATIONS. 2012, p-34.

САНАЛ

- Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийг нэгдэн орсон олон улсын гэрээ конвенци, Авилгалын эсрэг НҮБ-ын конвенцид заасан агуулгаар нийцүүлэх
- Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн 18,6 дугаар зүйлд суурь гэмт хэрэгтэй байхаар өөрчлөн найруулах / Практикт гэмт хэргийн хамт оролцох хэлбэрийг мөнгө угаах гэмт хэргээр зүйлчилж байгааг засах /
- Мөнгө угаах гэмт хэргийн талаар хуулийн байгууллагын нэгдмэл ойлголттой болгон нэмэгдэл эд хөрөнгө хураах ялыг оногдуулах

2. НОМ ЗҮЙ

Хууль, эрх зүйн акт:

- 1) Монгол улсын эрүүгийн хууль, 2015 он
- 2) Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль, 2013 он
- 3) 1988 оны НҮБ-ын “Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх эм, бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг конвенц”
- 4) 200 оны НҮБ-ын “Авилгын эсрэг конвенц”
- 5) 2000 оны “Палермогийн конвенци”
- 6) Монгол банк, сэжигтэй гүйлгээний тайлан мэдээлэх гарын авлага, УБ хот, 2020 он
- 7) Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх болон үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэхийг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх олон улсын стандарт ФАТФ-ын зөвлөмж, 2019 он

Монгол эх сурвалж:

- 8) МХХ, Мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх эрх зүйн зохицуулалт, 2017 он
- 9) СЗХ, Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх, үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэхтэй тэмцэх нь, 2020 он
- 10) ТЕГ, Мөнгө угаах гэмт хэрэг, түүнтэй тэмцэх зарим асуудал, 2020 он
- 11) Жанцан С. Монгол улсын эрүүгийн эрх зүй. Ерөнхий ба тусгай анги. УБ., 2012, 414дэх тал.

Гадаад эх сурвалж:

- 12) Robin Booth. Money Laundering Law and Regulation: A Practical Guide. 2011, Oxford, p4-6.
- 13) U.S. Code § 1956 - Laundering of monetary instruments
- 14) Proceeds of Crime Act 2002. UK.,
- 15) Act on Prevention of Transfer of Criminal Proceeds. Act No. 22, Japan, 2007.
- 16) The Criminal Code Of The Russian Federation. 1996.
- 17) Criminal Law of the People's Republic of China. 1997.

Цахим эх сурвалж:

- 1) <https://www.google.com/amp/s/shuftipro.com/blog/40-surprising-facts-and-statistics-about-money-laundering-2021-update/>
- 2) https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-supervision-and-risk-management/anti-money-laundering-and-counteracting-financing-terrorism_en
- 3) <https://www.knowyourcountry.com/mongolia1111>